

Інформаційно-аналітичні матеріали про результати розгляду Вимог Спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні до Кабінету Міністрів України стосовно невиконання законодавства про працю, положень Генеральної угоди на 2010–2012 роки та встановлення нових соціально-економічних умов праці

І. Внести на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо підвищення з 1 липня, 1 грудня 2015 року розміру прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та прийняття постанови Кабінету Міністрів України щодо збільшення посадового окладу (тарифної ставки) працівників першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки з метою відповідної компенсації їх інфляційного знецінення у 2014-2015 роках.

Питання підвищення рівня доходів населення, в тому числі мінімальної заробітної плати та посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки, при зростанні споживчих цін на товари та послуги є надзвичайно актуальним.

На даний час проводяться переговори представників Сторін власників і профспілок щодо можливості підвищення розміру мінімальної заробітної плати з 1 липня цього року та підготовки пропозицій щодо розміру мінімальної заробітної плати у 2016 році (з урахуванням норм Закону України „Про оплату праці”, пункту 2.3 Генеральної угоди про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2010-2012 роки та відповідно до Регламенту ведення колективних переговорів по виробленню пропозицій щодо встановлення розміру мінімальної заробітної плати).

Вже відбулось три засідання спільної робочої комісії повноважних представників Сторін соціального діалогу: 24 лютого; 17 березня та 31 березня 2015 року.

Згідно з чинним законодавством при визначенні мінімальної заробітної плати враховуються як потреби працівників, так і макропоказники економічного розвитку держави, що відповідає положенням Конвенції МОП № 131 про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються.

За інформацією Мінекономрозвитку умови розвитку економіки у 2015 році та очікувані прогностичні тенденції 2016-2018 років вказують на неможливість швидкого нарощування вітчизняного виробництва, особливо в умовах нестабільної ситуації на Донбасі та вимушене призупинення виробничих зв'язків із підприємствами на неконтрольованих територіях.

Тому, говорячи про підвищення розміру мінімальної заробітної плати, необхідно враховувати можливості підприємств та бюджету забезпечити виплату підвищених розмірів мінімальної заробітної плати.

Значне підвищення мінімальної зарплати спричинить додаткові витрати підприємців, які постануть перед дилемою – збільшувати витрати на оплату праці чи модернізувати виробництво, а у бюджетній сфері – призведе до збільшення дефіциту бюджету та скорочення чисельності зайнятих у бюджетній сфері, оскільки доходна частина бюджету не збільшуватиметься адекватно потребам фінансування соціальних видатків.

Тобто за умов підвищення мінімальної заробітної плати інвестиційних ресурсів для розвитку та відновлення економічного зростання не буде ні у реального сектора, ні у держави (бюджету).

Грошовий розрив між мінімальною заробітною платою (1218 грн.) та посадовим окладом (тарифною ставкою) працівника першого тарифного розряду Єдиної тарифної сітки (852 грн.), на основі якого розраховуються посадові оклади працівників бюджетної сфери за іншими тарифними розрядами ЄТС, з грудня 2013 року і на даний час становить 366 гривень.

Мінсоцполітики підтримує необхідність зменшення цього грошового розриву між розміром базового посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду ЄТС з поступовим його наближенням до рівня законодавчо визначеного розміру мінімальної заробітної плати.

Оскільки таке підвищення потребує значних коштів з державного бюджету, рішення про підвищення посадових окладів (тарифних ставок) працівників бюджетної сфери має бути виваженим, фінансово обґрунтованим і враховувати реальний стан розвитку економіки країни.

За попередніми розрахунками Мінфіну поетапне зменшення грошового розриву з липня та встановлення з грудня цього року посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду ЄТС на рівні мінімальної заробітної плати (1378 грн.) потребує додаткових коштів близько 20 млрд. гривень. Неінфляційні джерела покриття цих коштів у державному бюджеті відсутні.

Таким чином, враховуючи вкрай негативний вплив економічної кризи на дохідну частину бюджетів усіх рівнів, суттєве зменшення грошового розриву між розміром базового посадового окладу працівника I тарифного розряду ЄТС і мінімальною заробітною платою найближчим часом є проблематичним.

З огляду на зазначене пропонуємо повернутись до розгляду питання щодо підвищення розміру посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду ЄТС за результатами виконання Державного бюджету України за I півріччя 2015 року.

Також з метою підтримання купівельної спроможності громадян розгляд питання підвищення прожиткового мінімуму доцільно розглянути за результатами моніторингу виконання Державного бюджету України у I півріччі 2015 року.

Водночас, слід зазначити, що розглядати питання значного підвищення мінімальної заробітної плати можливо з одночасною законодавчою зміною поняття мінімальна заробітна плата, приведенням її до світової практики та положень Конвенції МОП.

Рекомендаціями МОП № 135 визначено, що „основною ціллю встановлення мінімальної заробітної плати має бути надання особам, працюючим за наймом, необхідного соціального захисту відносно мінімально допустимих рівнів заробітної плати”.

Мінімальна заробітна плата у європейських країнах виступає нижньою межею зарплат в нормальних умовах праці, яка повинна захищати працівника від невиправдано низького рівня життя та від бідності, та забезпечується не тільки тарифною частиною зарплати, а й іншими її складовими стимулюючого характеру (крім компенсаційних виплат за відхилення від нормальних умов).

Внесення відповідних змін до законодавства дасть можливість встановлювати мінімальну заробітну плату у більш високих розмірах з

урахуванням фактичного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який включає сімейну складову, податок на доходи фізичних осіб та внески.

У разі прийняття відповідних законодавчих змін та при підвищенні мінімальної заробітної плати з 1 липня на 15% і встановлення її у розмірі 1400 грн та підвищенні посадових окладів працівників бюджетної сфери на 2% (868 грн), додаткова потреба в коштах з урахуванням помісячного розподілу фонду оплати праці Мінфіном (січень – 7,8%, лютий-листопад – 8,2%, грудень – 10,17%) складатиме орієнтовно 1,3 млрд грн до кінця року.

II. Забезпечити до 1 липня 2015 року проведення індексації грошових доходів населення для забезпечення ефективного захисту трудових доходів, пенсій, соціальних доплат та страхових виплат в умовах високого рівня інфляції.

Законом України від 28.12.2014 № 80–VIII „Про Державний бюджет України на 2015 рік” визначено завдання Кабінету Міністрів України розробити та затвердити особливий порядок проведення індексації грошових доходів населення у межах фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування на 2015 рік.

Законом України від 28.12.2014 № 76–VIII „Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність деяких законодавчих актів України” внесено зміни до статті 5 Закону України „Про індексацію грошових доходів населення” стосовно проведення індексації грошових доходів населення у межах фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування на відповідний рік.

Зазначену норму передбачено у проекті постанови Кабінету Міністрів України „Про особливий порядок проведення індексації грошових доходів населення 2015 році та внесення зміни до Порядку проведення індексації грошових доходів населення”, розробленому Мінсоцполітики на виконання вищевказаних законів. Також проектом постанови передбачено, через недостатність фінансових ресурсів Державного бюджету, Пенсійного фонду та фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування, обмежити проведення індексації протягом 2015 року. Для інших виплат, які не фінансуються за рахунок державних коштів, індексація проводиться відповідно до чинного законодавства.

Вказаний проект постанови був розглянутий на засіданнях Урядового комітету з питань гуманітарного розвитку та соціальної політики 16 березня 2015 року та Урядового комітету з питань економічного розвитку та європейської інтеграції 23 березня 2015 року. Рішення із зазначеного питання на даний час не прийнято.

Одночасно зазначаємо, що під час опрацювання проекту Генеральної угоди сторони домовились включити до цього проекту питання стосовно підготовки за участю сторін соціального діалогу узгоджених законодавчих пропозицій щодо вдосконалення механізму індексації грошових доходів населення.

III. Забезпечити до 1 липня 2015 року погашення заборгованості з виплати заробітної плати в повному обсязі на державних підприємствах та підприємствах, у яких частка майна належить державі.

• **Вжити вичерпних заходів для погашення заборгованості із заробітної плати на підприємствах інших форм власності.**

Питання своєчасної виплати заробітної плати знаходиться на постійному контролі Уряду, Мінсоцполітики.

12 березня 2015 р. проведено розширене засідання Комісії з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат за участю заступників керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, на якому були розглянуті питання про стан виплати заробітної плати на підприємствах усіх форм власності.

З початку 2015 року тимчасовими комісіями з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення), пенсій, стипендій та інших соціальних виплат, які працюють при центральних та місцевих органах виконавчої влади, проведено 1 099 засідань, на яких попереджено про дисциплінарну відповідальність 1 963 керівника підприємств, розірвано контракти з 4 керівниками підприємств-боржників та вжито 672 інших заходів впливу.

Державними інспекторами з питань праці з початку року взято участь у 117 перевірках на 114 суб'єктах господарювання, з яких 19 мали заборгованість із заробітної плати у сумі 13 714,4 тис. гривень.

За результатами перевірок підприємств-боржників складено та передано до суду 1 протокол про адміністративне правопорушення, внесено 2 подання власникам про притягнення до дисциплінарної відповідальності, 17 матеріалів перевірок передано до правоохоронних органів.

Внаслідок вжитих заходів з 1 березня цього року ми маємо позитивну динаміку зменшення боргів із заробітної плати. За цей період борги зменшилися на 191,4 млн. грн. або на 12,2 % та станом на 20 квітня ц. р. склали 1 383,4 млн. гривень.

Із загальної суми заборгованості:

– борги економічно активних підприємств становили 913,9 млн. грн. або 66,1 %;

– борги підприємств, щодо яких здійснюється процедура відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом склали 316,7 млн. грн. або 22,9 %;

– борги економічно неактивних підприємств, що призупинили свою виробничо-господарську діяльність у 2014 та попередніх роках, склали 152,8 млн. грн. або 11 %.

Уряд і надалі буде прикладати максимум зусиль для подолання такого негативного явища, як заборгованість із заробітної плати, недопущення її виникнення у майбутньому та забезпечення максимальної реалізації конституційних прав громадян.

IV. Забезпечити дієвий державний нагляд та контроль за додержанням законодавства у сфері трудових відносин, охорони праці та гігієни праці з метою попередження правопорушень, зниження рівня виробничого травматизму і професійних захворювань, нелегальної зайнятості та „тіньової” виплати заробітної плати.

3 метою протидії масовим порушенням трудових прав усунути невиконання Україною Конвенцій МОП 81 та 129 про інспекцію праці, для чого з першого півріччя 2015 року привести нормативно-правові акти України у відповідність до норм вказаних Конвенцій, гарантувати вільний, безперешкодний доступ державних інспекторів праці до об'єктів перевірки і робочих місць, необхідну їх кількість та достатнє матеріально-фінансове забезпечення Державної служби України з питань праці.

17 березня 2015 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 96 „Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці”. Під час підготовки вказаного Положення враховувались вимоги ратифікованих Україною конвенцій Міжнародної організації праці, у тому числі № 81 і № 129.

18 березня 2015 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 № 90 „Про внесення змін у додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2014 р. № 85”, якою визначено чисельність працівників створеної Державної служби України з питань праці, яка сформована за рахунок чисельності працівників Держгірпромнагляду, Держпраці та частково за рахунок чисельності працівників Держсанепідслужби.

Пунктом 8 Прикінцевих положень Закону України „Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України” від 28.12.2014 № 76-VIII встановлено, що перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України та Державної фінансової інспекції України) здійснюються протягом січня–червня 2015 року виключно з дозволу Кабінету Міністрів України або за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки.

3 метою забезпечення виконання функцій держави в частині дотримання трудових прав громадян Мінсоцполітики розробило проект розпорядження Кабінету Міністрів України „Про надання дозволу Державній інспекції України з питань праці та її територіальним органам на проведення перевірок підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-підприємців, які використовують найману працю, з питань дотримання законодавства про працю”.

Зазначений проект акта схвалено на засіданні Урядового комітету з питань гуманітарного розвитку та соціальної політики 14 квітня 2015 року, доручивши Мінсоцполітики разом з Мінекономрозвитку та Мін'юстом у триденний строк оформити його відповідно до регламентних вимог та подати для розгляду на черговому засіданні Кабінету Міністрів України.

V. Підтримати законопроекти реєстр. № 2245 „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо надання соціальних послуг)” і реєстр. № 2296 „Про внесення змін до Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування”, які знаходяться на розгляді Верховної Ради України, щодо відновлення з 1 червня 2015 року санаторно-курортного лікування застрахованих осіб і оздоровлення дітей, як ефективного засобу профілактики захворювань і збереження трудового потенціалу нації. За результатами внести відповідні зміни до бюджету Фонду соціального страхування України.

Зазначені законопроекти не підтримуються.

Функції та видатки, не властиві системі соціального страхування (санаторно-курортне лікування, оздоровлення) скорочено Законом України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування”, який набрав чинності 01.01.2015, відповідно до вимог Коаліційної угоди, яка є невід’ємною частиною Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

Зазначене обумовлено тим, що ці витрати є витратами нестрахового характеру, оскільки не пов’язані із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг у разі настання страхового випадку.

На сьогодні норми законодавства про загальнообов’язкове державне соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності відповідають положенням міжнародних документів (Європейського кодексу соціального забезпечення, Конвенції Міжнародної організації праці про мінімальні норми соціального забезпечення № 102 та інших).

Водночас внесено зміни до Закону України „Про оздоровлення та відпочинок дітей”, якими передбачено, що оздоровлення дітей, у тому числі дітей працюючих осіб, здійснюється за рахунок коштів підприємств, установ та організацій (відповідно до колективних договорів і угод), професійних спілок і фондів, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, інших джерел. Також внесено зміни до Закону України „Про колективні договори і угоди”, відповідно до яких колективний договір може передбачати додаткові порівняно з чинним законодавством і угодами гарантії, зокрема щодо дитячого оздоровлення.

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.2015 № 48 „Деякі питання розподілу єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування” зменшено частину єдиного внеску, що спрямовується на соціальне страхування у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності, тому запровадження запропонованих законопроектами норм несе ризики фінансової стабільності Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (Фонду соціального страхування України – після завершення процедури його реєстрації).

VI. Внести законодавчі пропозиції щодо відновлення з 1 січня 2016 року соціальних прав та соціальних гарантій працівників, пенсіонерів, чорнобильців, дію яких призупинено та скасовано у 2015 році.

Верховною Радою України 2 березня 2015 року прийнято Закон України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення” (далі – Закон), розроблений з метою створення умов для стабілізації фінансового стану бюджету Пенсійного фонду України та удосконалення окремих положень пенсійного забезпечення.

Зазначеним Законом, зокрема, пропонується з 1 квітня 2015 року:

– виплату пенсії працюючим пенсіонерам, розмір яких перевищує 150 відсотків розміру прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність, провадити у розмірі 85 %, але не менше 150 % розміру прожиткового мінімуму;

– не виплачувати пенсії особам у період роботи на посадах, які дають право на призначення спеціальних пенсій (народні депутати, державні службовці та прирівняні до них особи, судді, прокурори та інші).

• Обмеження щодо виплати пенсії працюючим пенсіонерам не поширюється на інвалідів I та II груп, інвалідів війни III групи, учасників бойових дій та осіб, на яких поширюється чинність пункту 1 статті 10 Закону України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”.

Обмеження щодо виплати пенсії працюючим пенсіонерам застосовується тимчасово з 1 квітня 2015 року до 31 грудня 2015 року.

Прийняття Закону обумовлено необхідністю реалізації заходів щодо економного та раціонального використання державних коштів та приведення до фінансових можливостей дії положень окремих Законів України.

Крім того, зазначаємо, що Мінсоцполітики завдяки плідній співпраці із соціальними партнерами підготувало проект Закону України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов’язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій, яким зокрема пропонується відновити механізм щорічного підвищення пенсій, шляхом збільшення заробітної плати, з якої призначена (перерахована) пенсія, на коефіцієнт, який відповідає не менше 20 відсоткам зростання середньої заробітної плати порівняно з попереднім роком, але не менше росту інфляції з урахуванням фінансових можливостей Пенсійного фонду та Державного бюджету, що забезпечить поступове зменшення розриву у розмірах пенсій, призначених у різні роки.

Законом України від 28.12.2014 № 76-VIII „Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України” внесено зміни до деяких законів України, зокрема, до Закону України „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи”, згідно з якими розпочато реформування системи пільг та компенсаційних виплат громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

При цьому збережено діючий порядок надання пільг та компенсацій для інвалідів чорнобильців.

Вивільнені та заощаджені внаслідок реформ фінансові ресурси будуть спрямовані на розширення програм соціальної підтримки найбільш вразливих верств населення (осіб з інвалідністю, літніх людей та сімей з дітьми).

Слід зазначити про те, що з метою налагодження суспільного порозуміння у Мінсоцполітики проводяться консультації з чорнобильськими громадськими організаціями, зокрема, обговорюються питання реформування соціального захисту осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

VII. Забезпечити виконання п. 6.3 Генеральної угоди про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2010-2012 роки щодо здійснення соціального діалогу у процесі розроблення проектів законів України та інших нормативно-правових актів у сфері соціальних, економічних, трудових відносин, а також соціального захисту та досягнення узгодження інтересів і позицій Сторін Угоди.

Мінсоцполітики на виконання протокольних доручень засідання 23 березня 2015 р. Спільної робочої комісії Сторін власників і профспілок з підбиття підсумків виконання станом на 1 січня 2015 р. чинної Генеральної

угоди звернулось листом від 06.04.2015 № 1634/0/10-15/18 до Кабінету Міністрів України із проханням доручити міністерствам і відомствам забезпечувати виконання взятих на себе зобов'язань і дотримання досягнутих домовленостей, серед іншого процедури проведення соціального діалогу.

Крім того, Мінсоцполітики листом від 06.04.2015 № 5035/0/14-15/18 звернулось до центральних органів виконавчої влади з питань необхідності вжиття заходів з метою реалізації положень чинної Генеральної угоди та дотримання спільних домовленостей в частині виконання протокольних доручень минулих засідань Спільної робочої комісії Сторін.

Кабінет Міністрів України надав доручення міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади від 11.04.2015 № 14932/1/1-15 стосовно вжиття відповідних заходів для забезпечення виконання Генеральної угоди щодо здійснення соціального діалогу при розробці проектів законів, інших нормативно-правових актів.

Одночасно за результатами засідання 16.04.2015 Національної тристоронньої соціально-економічної ради Прем'єр-міністр України надав доручення від 17.04.2015 № 16666/0/1-15 міністрам, керівникам інших центральних органів виконавчої влади забезпечити дотримання норм закону щодо здійснення соціального діалогу під час розробки проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань соціальної та економічної політики і трудових відносин, державних програм економічного та соціального розвитку, інших державних цільових програм, державних соціальних стандартів та рівня оплати праці, основних економічних і соціальних показників проекту державного бюджету на відповідний рік.

A large, stylized handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke extending to the right.